

A KÖZOKIRAT-HAMISÍTÁS DOGMATIKÁJA ÉS ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLATA

BÉRCES VIKTOR
egyetemi docens (PPKE-JÁK)

Absztrakt

Az utóbbi évtizedek hazai jogirodalmában és ítélkezési gyakorlatában vitatott kérdésként merült fel a közokirat-hamisítás elkövetési magatartásainak, a közokirat fogalmának, valamint e bűncselekmény körében felmerülő halmozott kérdéseknek az értelmezése. Nem véletlen, hogy a Kúria számos jogeset kapcsán érintette e szempontokat. E tanulmány elsősorban a szóban forgó dogmatikai kérdések tisztázására, valamint a legfőbb bírói fórum ítélkezési gyakorlatának elemzésére fókuszál, amelynek során a szerző célja a legújabb eseti döntések, illetőleg a témában gyakran hivatkozott szerzők álláspontjainak ismertetése és elemzése.

Kulcsszavak: hamis közokirat, elkövetési magatartások, ítélkezési gyakorlat, hivatalos személyek általi elkövetés, szankcionálás szempontjai

LEGAL DOGMATICS AND CASE LAW OF PUBLIC DEED FORGERY

Abstract

In the domestic legal literature and case law of the last decades, the interpretation of the offence of forgery of public documents, the concept of public documents and the cumulative issues arising in the context of this offence have been a controversial issue. It is not by chance that the Curia has addressed these aspects in a number of cases. The present study focuses primarily on clarifying these doctrinal issues and analysing the case law of the Hungarian Supreme Court, with the aim of presenting and analysing recent case law and the opinions of authors frequently cited on the subject.

Keywords: public deed forgery, conduct, case law, offences committed by public officials, aspects of sanctioning

1. Bevezetés

A közokirat-hamisítás büntetendőségének jogpolitikai indoka az okiratok valódiságába vetett általános közbizalom, illetőleg – közvetett módon – a gazdasági forgalom, valamint az állami szféra tisztaságának megőrzése. Mind a közszféra, mind a magánszféra elképzelhetetlen olyan okiratok nélkül, amelyek teljes bizonyító erővel tanúsítják egyes történések, tények, adatok, körülmények bekövetkezését, megváltozását vagy megszűnését. E dokumentumok nélkül e szektorok működésképtelenné, diszfunkcionálissá válnának, ami beláthatatlan következményekkel járna.

Az Európai Unióban a közokirat-hamisítás megfelelő léptékű szankcionálása kiemelt tagállami feladattá vált, amely fokozott jogalkotói felelősséggel párosul. Ennek legfőbb oka, hogy az EU napjainkban – az eljárások megkönnyítése, illetőleg az adminisztráció leegyszerűsítése céljából – lényegesen „megengedőbb” szabályozási elveket követ a különböző tagállamokban kiállított közokiratok kölcsönös elismerése céljából. Ne feledjük, az állampolgárságuktól eltérő uniós országban élő polgároknak szinte rendszeresen be kell mutatniuk valamilyen közokiratot a lakóhelyük szerinti uniós országban (például házasságkötéshez szükséges születési anyakönyvi kivonatot, munkavállaláshoz kért erkölcsi bizonyítványt).¹ Erre tekintettel a hazai jogalkotó a lehető legszélesebb körben differenciálta a közokirat-hamisítás elkövetési magatartásait, valamint külön törvényi tényállásban szabályozta a bárki által elkövethető, illetőleg a hivatalos személy által elkövethető közokirat-hamisítást.

2. A bárki által elkövethető közokirat-hamisítás elkövetési magatartásai. Stádiumtani kérdések

- a) Hamis közokirat készítése, illetve közokirat tartalmának meghamisítása [Btk. 342. § (1) bekezdés a) pont]: hamis közokirat készítése esetén egy korábban nem létező közokirat mesterséges (jogosulatlan) létrehozásáról van szó, amelyet nem az okirat kiállítójaként feltüntetett hivatalos szerv (személy) készít. Annak, hogy ilyen esetben az okirat tartalmát tekintve

1 A közokiratokról szóló, 2019. február 16-tól hatályos (EU) 2016/1191 rendelet célja a bürokrácia és a költségek csökkentése a polgárok számára, amikor egy uniós tagállam által kibocsátott közokiratot egy másik uniós tagállamban be kell mutatniuk. Ennek alapján a rendelet – többek között – megszünteti a polgárok azon kötelezettségét, hogy egyidejűleg az eredeti közokiratot és annak hiteles másolatát is be kelljen nyújtaniuk. https://e-justice.europa.eu/content_public_documents-551-hu.do (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.)

valós-e vagy sem, nincs jelentősége, miként annak sem, hogy a hamisítás mennyire valóságos. A lényeg, hogy az elkövető általában minél tökéletesebb utánpótlásra törekszik.

A második esetben már létezik egy valódi közokirat, amelynek a tartalmát az elkövető – szintén jogosulatlanul – megváltoztatja, így a létrejött közokirat már nem a kiállító nyilatkozatát tartalmazza. A tartalom meghamisítása a közokirat azon (lényeges) része tekintetében, illetve olyan módon követhető el, amelynek következtében az más tényeket fog bizonyítani, mint korábban. A tényállásszerűség tehát ahhoz kapcsolódik, hogy a hamisítás a közokirat joghatás kiváltására alkalmas részeit érinti. Tipikusan ilyen a fénykép kicserélése, szavak kitörlése, számok átírása, de nem ilyen például a szavak aláhúzása, bekeretezése.² Megjegyzem, közokirat-hamisításnak minősül a helytelen adatok helyesre cserélése, vagy a hiányos adatok pótlása is (például a személyi igazolványából kimaradt doktori cím utólagos, jogosulatlan beírása).

- b) Hamis, hamisított, illetve más nevére szóló valódi közokirat felhasználása [Btk. 342. § (1) bekezdés b) pont]: a felhasználás a bizonyító erő érvényesítését, vagyis a közokirat felmutatását, a hatóság részére történő megküldését, bemutatását jelenti. A hamis vagy meghamisított közokirat felhasználását mindig megelőzi annak elkészítése. A felhasználásért önmagában csak akkor vonható felelősségre az elkövető, ha 1. az okiratot nem ő készítette, illetve abban nem vett részt, vagy 2. a készítési cselekmény miatt büntetethetőségi akadály (például gyermekkor, elévülés) miatt nem vonható felelősségre.

A felhasználásra jó példa a jogosulatlan személy által rokkantkártyával történő parkolás, vagy éppen a parkolási jogosultság megszerzéséhez hamisított rokkantsági igazolvány felhasználása. Gyakori az is, amikor banki kölcsön felvételéhez hamis munkáltatói jövedelemigazolást használnak fel. A felhasználás szempontjából elvileg nincs jelentősége, hogy jó minőségű vagy rossz minőségű hamisításról van-e szó. Az sem releváns, hogy az a személy, akinek felmutatják a hamis, hamisított vagy más nevére szóló közokiratot, adott esetben rögtön felismeri a megtévesztési szándékot (és így a közokirat-hamisítás végül nem vált ki joghatást).

Nem valósul meg a más nevére szóló valódi közokirat felhasználásával

2 GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – CSEMÁNÉ Váradi Erika: *Magyar büntetőjog – Különös rész*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. <https://mersz.hu/gorgenyi-levay-gula-horvath-jacso-santha-varadi-magyar-buntetojog-kulonos-resz/> (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.)

elkövetett közokirat-hamisítás, ha a vádlott más gépkocsijának forgalmi engedélyét mutatja fel az intézkedő rendőrnek és más gépkocsira szóló rendszám táblát szerel fel a gépkocsijára. A forgalmi engedély ugyan közokirat, de nem a gépkocsi tulajdonosának, hanem a gépjárműnek az azonosítására szolgál, a rendszám tábla pedig nem okirat.³

- c) Az ún. intellektuális közokirat-hamisítás [Btk. 342. § (1) bekezdés c) pont]: e fordulat egy látszólag sui generis közvetett tettesi cselekmény, de az elkövető valójában önálló tettes. Jelen esetben a felhasznált személy egy közokirat kiállítására jogosult hivatalos személy, aki azonban nem tud arról, hogy valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot foglal közokiratba. Ennek oka a tettes megtévesztő magatartása (közreműködése), aki valótlan adatokat közöl valótlan tartalmú közokirat kiállítása céljából. A közvetlenül cselekvő hivatalos személy ilyen esetekben nem büntethető, kivéve, ha tudott a közölt adatok valótlanágáról. Utóbbi esetben ugyanis a hivatalos személy a Btk. 343. §-ba ütköző hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás tettese, a közreműködő pedig ez utóbbi bűncselekmény felbujtója vagy bűnsegédje.

Néhány szemelvény a gyakorlatból:

- A Kúria egyik vonatkozó döntése alapján az intellektuális közokirat-hamisítás törvényi tényállásában írt közreműködés mint elkövetési magatartás minden olyan értelmi-fizikai cselekvőség, amely alkalmas arra, hogy annak következményeként a közokirat kiállítására illetékes személy a közokiratban a törvényi tényállásban meghatározott joghatással bíró valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot rögzítsen. E közreműködés tulajdonképpen speciális közvetett tettesség, mivel a közokiratot létrehozó, abban bejegyzést eszközölő ügyintéző tévedésben van az elkövető szándékát illetően. Nem kizárt azonban, hogy egy cselekménynek eltérő elkövetési magatartással több közvetett tettese is legyen.⁴
- Az 5/2000. Büntető jogegységi határozat szerint, ha a jármű átírásával kapcsolatos ügyintézés során olyan adásvételi szerződést nyújtanak be a rendőrséghez, amely a jármű korábbi tulajdonosát nem a valóságnak megfelelően tünteti fel, és ennek következtében a járműnyilvántartásba is a valóságnak nem megfelelő adatok kerülnek, a cselekmény intellektuális közokirat-hamisításnak minősül (lásd. a gépjármű nyilvántartás közokirat).

3 BH 1992.658.

4 *Kúria Bfv.I.693/2021/6.* <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/148-az-intellektualis-kozokirat-hamisitas-torvenyi-tenyallasaban-irt-kozremukodes> (*Letöltés ideje: 2024. 02. 18.*)

- Ha az elkövető az ittas járművezetés miatt bevont gépjármű-vezetői jogosítvány helyett a hatóság megtévesztésével olyan valótlan nyilatkozattal szerez újabb engedélyt, hogy a régit elvesztette: nem az intellektuális közokirat-hamisítás, hanem hamis magánokirat felhasználása valósul meg. A korábbi engedély elvesztésére vonatkozó valótlan nyilatkozatot ugyanis a hatóság nem foglalja közokiratba (az új engedélybe), az új engedély kiállításához szükséges adatlapon ugyanakkor a valótlan nyilatkozat feltüntetése és annak felhasználása hamis magánokirat felhasználását valósítja meg.⁵
- Az elkövetőnek az a cselekménye, hogy a nagynénje ingatlanára vonatkozó adásvételi szerződésben eladóként a nagynénje nevét aláírta, s így e hamis magánokirat folytán valótlan adat került a földhivatali nyilvántartásba – amely közokirat –, megvalósította az intellektuális közokirat-hamisítás büntetettét.⁶ Ilyenkor a hamis magánokirat felhasználása nem büntetendő eszközcselekmény.

Ami a stádiumtani kérdéseket illeti, befejezett a bűncselekmény a Btk. 342. § (1) bekezdés a) és c) pontja esetén a hamis, illetve a meghamisított közokirat létrejöttével. A Btk. 342. § (1) bekezdés c) pontja esetén a kísérlet elvileg előfordulhat, ha a hivatalos személy észleli a közreműködő által közölt adatok valótlanosságát, és az okirat kiállítására már nem kerül sor. A b) pont csak a felhasználással válik befejezetté, kísérlet az okiratnak a hatóság részére postai úton történő elküldése esetén képzelhető el, ha az a címzetthez nem jut el.

A törvény büntetni rendeli a bűncselekmény előkészületét is,⁷ kivéve a c) pontban meghatározott intellektuális közokirat-hamisítást. Előkészületi magatartásnak minősülhet például – a feltételek biztosítása körében – a közokirat-hamisításhoz szükséges anyagok, nyomtatványok, egyéb eszközök célzatos megszerzése, birtokban tartása, illetve a már említettek szerint az elkövetési tárgy birtokban tartása felhasználás végett.

3. A hivatalos személy által elkövetett közokirat hamisítás

E törvényi tényállás önálló szakaszban (Btk. 343. §) történő elhelyezésének indoka a cselekmény fokozottabb társadalomra veszélyessége, mivel az elkövető ebben az esetben hivatalos személy. Ennek okán szabályozására – elvileg – a

5 BH 1991.302.

6 BH 1998.321.

7 Ilyen eset például, amikor valaki vízjeles papírokat szerez be hamis igazolványok gyártása céljából.

hivatali bűncselekmények között is sor kerülhetett volna, azonban a védett jogi tárgy komplexitása, illetőleg az okiratok védelméhez fűződő társadalmi érdekek elsődlegessége folytán a jogalkotó a közbizalom elleni bűncselekmények című fejezetben helyezte el. E bűncselekmény jogi tárgya tehát kettős: egyrészt a köziratok valóságába, másrészt a hivatali szervek működésébe vetett közbizalom megőrzése, illetőleg megerősítése.

A bűncselekmény elkövetési magatartásai:

- a) Hamis közokirat készítése [Btk. 343. § (1) bekezdés a) pont]: az előző bűncselekmény kapcsán kifejtettek irányadóak ebben az esetben is azzal, hogy itt a kiállítóként feltüntetett hatóság (hivatalos személy) nem azonos a közokiratot készítő hivatalos személlyel.
- b) Közokirat tartalmának meghamisítása [Btk. 343. § (1) bekezdés b) pont]: a meghamisítás szintén olyan közokirat tartalmára irányulhat, amelyet eredetileg nem az elkövető készített. Ezt a bűncselekményt valósította meg a bíró, aki peres ügyekben rábírta a fogalmazót arra, hogy helyette tárgyalásokat vezessen le és határozatokat hozzon, majd ezt követően a valótlan tartalmú jegyzőkönyveket és határozatokat már ő maga, mint eljáró bíró írta alá.⁸
- c) Lényeges tény hamisan történő közokiratba foglalása [Btk. 343. § (1) bekezdés c) pont]: ebben az esetben az elkövető készíti a közokiratot, amely formailag valós, tartalma azonban valótlan. Lényeges tény az okiratnak a joghatás kiváltására, a bizonyításra alkalmas rendelkezése, illetve része.

Az elkövetési mód a hivatali hatáskörrel visszaélés. Ennek előfeltétele, hogy a hivatalos személy a feladatkörét, jogosítványait meghatározó jogszabályok, belső szabályok szerint jogosult közokiratok kiállítására. A cselekményt e speciális helyzetet kihasználva követi el. Amennyiben általában a közokiratok kiállítása vagy éppen az adott közokirat kiállítása nem tartozik a hivatalos személy elkövető hatáskörébe, a bárki által elkövethető közokirat-hamisítás valósul meg.

A bűncselekmény alanya – tettesként és társtettesként is – csak hivatalos személy lehet.⁹ Közülük is azonban csak azok, akiknek hivatali hatáskörébe tartozik az adott bűncselekmény tárgyát képező közokirat kiállítása. A Btk. 343. § (2) bekezdése szerint a bűncselekmény alanya lehet olyan külföldi hivatalos személy is, aki mint a külföldi igazságszolgáltatási vagy bűnüldözési feladatot ellátó hatóság tagja hazánkban jár el.

A bűncselekmény csak szándékosan – egyenes vagy eshetőlegesen szándékkal – követhető el.

⁸ BH 2000.191.

⁹ Lásd. Btk. 459. § (1) bek. 11. pontot.

4. A közokirat mint elkövetési tárgy megítélése a bírói gyakorlatban

A közokirat-hamisítás elkövetési tárgya a hamis, hamisított, illetve más nevére szóló valódi közokirat. A közokirat fogalmát a Pp. 195. § (1) bekezdése határozza meg, amely irányadó e tényállás vonatkozásában is. Eszerint közokirat olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a megszabott alakban állított ki, mint közokirat teljesen bizonyítja a benne foglalt intézkedést vagy határozatot, továbbá az okirattal tanúsított adatok és tények valóságát, úgyszintén az okiratban foglalt nyilatkozat megtételét, valamint annak idejét és módját. Ugyanilyen bizonyító ereje van az olyan okiratnak is, amelyet más jogszabály közokiratnak nyilvánít. A Pp. vonatkozó rendelkezése ezen túlmenően részletesen meghatározza azokat az okiratokat, amelyeknek az eredeti közokirattal azonos bizonyító ereje van. Ilyen például

- az eredeti papír alapú közokiratról műszaki vagy vegyi úton készített felvétel (fénykép-, film-, hangfelvétel), illetve adathordozó útján készült felvétel, ha azokat az említett szervek vagy hatóságok készítették;
- a levéltár által vagy ellenőrzése mellett készített felvétel vagy okirat;
- a közokiratról készített elektronikus okirat, amelyet a közokirat kiállítására jogosult ügykörén belül, a megszabott alakban készített el, és amelyen elektronikus aláírást, illetve időbélyegzőt helyezett el, stb.

A közokirat rendeltetése a bizonyítás, illetve valamilyen joghatás előidézése (jog vagy kötelezettség keletkeztetése, megváltoztatása, megszüntetése). Kiállítója valamely hatóság vagy bíróság, ennél fogva közhiteles dokumentum, vagyis: 1. mindenki számára kötelező érvényű, 2. általában mind a formai, mind a tartalmi valóságot bizonyítja.

További megjegyzések:

- a) A Btk. grammatikai értelmezéséből következőleg – a bűncselekmény megvalósítása szempontjából – nincs jelentősége annak, hogy 1. külföldön, a magyar külképviseleti hatóság által felülhitelesített vagy 2. belföldön kiállított közokiratról van-e szó. Mindazonáltal vannak kivételek, speciális törvényi tényállások, amelyek megalkotásával a jogalkotó egyes – közokiratnak minősülő – dolgokat „kiemelt” e törvényi tényállásból, így például nem tartozik az elkövetési tárgyak közé a rendszám tábla. (Ha az elkövető más gépkocsira szóló rendszám táblát szerel fel autójára, a Btk. 347. §-ba ütköző egyedi azonosító jellel visszaélés büntette miatt felel).

- b) A bírói gyakorlatban számos állásfoglalás található a közokirati minőséggel összefüggésben. Így amikor az orvos vagy a pedagógus államigazgatási jogkörben, hivatalos személyként jár el, az általa kiállított okirat közokirat.¹⁰ Ezzel szemben az orvos gyógyító tevékenysége körében kiállított, a gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök kiváltására jogosító orvosi vények, utalványok magánokiratok, így ezek felhasználása hamis magánokirat-felhasználást valósít meg. A fegyveres erők és fegyveres testületek szolgálata körében hatósági jelleggel kiállított okiratok közokiratok, így például a rendőr által készített szabálysértési feljelentés, illetve a behívóparancs, az eltávozási engedély.¹¹
- c) Korábban vitatott volt a bírói gyakorlatban, hogy az intellektuális közokirat-hamisítás kizárólag az ún. bizonyító közokiratokra, avagy a rendelkező közokiratokra is elkövethető-e. Bizonyító közokiratnak minősül például az anyakönyv, a személyi igazolvány, a jogosítvány, az iskolai bizonyítvány, vagy az ingatlan-nyilvántartás. Rendelkező közokirat például a bírósági ítélet, a közigazgatási határozat, a közjegyzői eljárásban megtett jognyilatkozat –, amelyek kizárólag annak bizonyítására alkalmasak, hogy az ott írt hivatalos szerv (személy) a megjelölt helyen és időben a rendelkező részben írt döntést hozta. Utóbbi okiratok esetében tehát a bizonyító erő nem terjed ki a határozat belső tartalmára, az abban foglalt megállapítások, tények helyességére.¹²

E problémakörrel kapcsolatban számos eseti döntés született az elmúlt 30 évben. Így például a Legfelsőbb Bíróság Bf. I. 303/1989. sz. határozatával (BH 1991.7.) az V. r. és a VI. r. terhelteket a tettesként, az I. r. terheltet a felbujtóként elkövetett intellektuális közokirat-hamisítás büntette miatt emelt vád alól bűncselekmény hiányában felmentette. Az irányadó tényállás szerint az I. r. terhelt egy valódi közjegyzői okirat mintájára, részben annak fénymásoló eljárással történő felhasználásával egy más tartalmú hamis közjegyzői okiratot szerkesztett, s ezt az I. r. és az V. r. terhelt utóbb fel is használta. A Legfelsőbb Bíróság rámutatott, hogy a közjegyző előtt tett és általa hitelesített nyilatkozat nem bizonyítja a benne foglalt tények tartalmi valóságát, hanem kizárólag azt igazolja közhitelességgel, hogy az említett napon és helyen a felek megjelentek a közjegyző előtt, és tartalmilag azt a nyilatkozatot tették, amelyet a közjegyző a nyilatkozatába

10 Ilyen például a keresőképtelenséggel összefüggésben kiállított okirat, illetve a diákigazolvány (BJD 825., BH 1995.199.).

11 BKv. 45.

12 BH 1988.337.

foglalt. Kifejtette, hogy az intellektuális közokirat-hamisítás kizárólag az ún. bizonyító közokiratok tekintetében valósulhat meg, mert azok önmagukban is igazolják a bennük foglaltak valóságát.¹³

Ezzel szemben az 1/2004. Büntető jogegységi határozat szerint az intellektuális közokirat-hamisításra vonatkozó törvényi tényállásból nem vezethető le közvetlenül semmilyen megszorítás arra nézve, hogy ennek a bűncselekménynek a rendeltetését tekintve milyen – rendelkező, avagy csak bizonyító – közokirat lehet az elkövetési tárgya. A törvény szövege alapján nem állítható tehát a rendelkező közokiratoknak az elkövetési tárgyak köréből minden további nélkül történt kizártsága. Ennek alapján az intellektuális közokirat-hamisítás büntettének elkövetési tárgya lehet minden olyan közokirat, amelynek rendeltetése, hogy a benne foglalt adat valóságát teljes bizonyító erővel bizonyítsa. Így például a bírósági ítélet egy tanúvallomás tartalmi valóságát teljes bizonyító erővel nem bizonyítja, így, ha a hamis vallomástétel alapján valótlán tény kerül az ítéletbe, az intellektuális közokirat-hamisítás nem valósul meg. Ellenben az ítélet teljesen bizonyítja, hogy az adott bűncselekmény miatt kit ítélték el, így, ha a terheltet megtévesztő magatartása folytán egy másik személy nevében ítélik el, a bűncselekmény megvalósul.

- d) d) A közokiratok külső megjelenésével kapcsolatban a Kúria megállapította, hogy a közokirat-hamisításnak az 1978. évi IV. törvény [a továbbiakban: korábbi Btk.] 274. § (a) pontjában foglalt esete megvalósul, ha az annak eredményeként létrejött produktum a csak egyedileg létező közokirat külső jegyeit változtatás nélkül, az eredeti példánnyal összetéveszthetően jeleníti meg. Ezzel szemben nem hamis közokirat készítése a csak egyedileg létező közokirat olyan megjelenés-azonos többszörözése, amely a megjelenés-azonosság ellenére sem kelti azt a látszatot, hogy azt a hatóság (közjegyző) ügykörében eljárva állította ki. Amennyiben a fentiek az irányadó tényállásból nem tűnnek ki, a bűnösség kérdésében nem lehet megnyugtatóan állást foglalni. Ezért ilyen esetben a jogerős ítélet hatályon kívül helyezésének és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására utasításának van helye. E döntés előzménye, hogy az elsőfokú bíróság az I. rendű terhelt bűnösségét felbujtóként elkövetett közokirat-hamisítás büntettében és lopás vétségében, a II. rendű terhelt bűnösségét közokirat-hamisítás büntettében állapította meg és velük szemben szankciót alkalmazott. Az irányadó tényállás releváns része szerint a román állampolgár I. rendű terhelt komolyan tartott attól, hogy személyi igazolványát magánál hordva

13 <https://jogkodex.hu/doc/2288855> (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.)

azt elveszítheti, pótlása pedig – mivel az csak Romániában lehetséges – komoly anyagi és idővesztéssel járhat. Ezért arról egy mindenki számára nyitva álló gyorsnyomdában az ott dolgozó II. rendű terhelten színes fénymásolatot készített, azt lamináltatta, és sarkait az eredetivel azonos méretre vágatta. Ezt követően a másolatot hordta magánál és néhány hónappal később, egy általa elkövetett lopási cselekmény során is e másolatot mutatta fel.

Az elsőfokú ítélet az I. rendű terhelten vonatkozásában első fokon jogerőre emelkedett. A II. rendű terhelten és védőjének fellebbezése alapján a másodfokú bíróság mindkét terhelten – az I. rendű terhelten esetében a részjogerőt áttörve – az ellenük közokirat-hamisítás büntette miatt emelt vád alól felmentette. Okfejtésének lényege szerint a keletkezett okirat nem felel meg a közokirat törvényes kellékeinek.

A jogerős ítélet ellen az ügyész mindkét terhelten terhére felülvizsgálati indítványt terjesztett elő. Okfejtésének lényege szerint a II. rendű terhelten – az I. rendű terhelten rábírására – a román személyi igazolványról egy, a valóság látszatát keltő, alakilag hamis utánezatot készített úgy, hogy az azon található adatok kiállítójaként az erre jogosult román hatóságot tüntették fel. Ezzel a közokirat-hamisítás valamennyi törvényi tényállási eleme megvalósult.

A Kúria a 2015. március 24. napján tartott nyilvános ülésen meghozott határozatában megállapította: a másodfokú bíróság azon álláspontja, miszerint közokirat-hamisítás azért nem valósult meg, mert a létrejött okirat – mivel a kiállítója nem hatóság – nem közokirat, nyilvánvalóan téves. Az utánezással elkövetett közokirat-hamisítás produktuma éppen attól lesz hamis, hogy nem a jogosult állította ki. Ugyanakkor a közokirat-hamisításnak a korábbi Btk. 274. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt esete megvalósul, ha a másolás eredményeként létrejött produktum a csak egyedileg létező közokirat külső jegyeit változtatás nélkül, az eredeti példánnyal összetéveszthetően jeleníti meg. Ezzel szemben nem hamis közokirat készítése a csak egyedileg létező közokirat olyan megjelenés-azonos többszörözése, amely a megjelenés-azonosság ellenére sem kelti azt a látszatot, hogy azt a hatóság (közjegyző) ügykörében eljárva állította ki. Amennyiben a fentiek az irányadó tényállásból nem tűnnek ki, a bűnösség kérdésében nem lehet megnyugtatóan állást foglalni. Jelen esetben nem került rögzítésre, hogy a fénymásolat milyen anyagról (például a magyar személyi igazolványhoz hasonlóan kemény plasztiklapról) készült-e, csak annyi, hogy egy papírlapra, mely később körbevágásra és laminálásra ke-

rült. Ez esetben ugyanis már az igazolvány-másolat egyszerű kézbevétele esetén nyilvánvalóvá válik, hogy a terhelt szándéka nem az eredeti okirat utánzására irányult, hanem az volt a célja, hogy igazolja az eredeti, csak egyetlen példányban kiállított közokirat és az abban szereplő adatállomány létezését. A másolat ez esetben a közokirat képszerű ábrázolása. Mindez azonban jelen esetben a tényállásból nem tűnik ki, mint ahogy annak ellenkezője sem.

Ezért a Kúria az ügyben hozott első- és a másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatásra utasította.¹⁴

e) A rendvédelmi szervek által kiállított okiratokkal kapcsolatban a Kúria az alábbiakat állapította meg: a rendvédelmi szervek, így a rendőrség közhatalmi jogkört is gyakorol a törvényben meghatározott – kívülálló személyek széles körének fontos jogait és kötelezettségeit érintő – feladatai ellátása során, és beosztottai a Btk. 459. § (1) bekezdésének 11. k) pontja értelmében hivatalos személyeknek is minősülnek. Így az azok által e jogkör gyakorlása keretében, megszabott alakban kiállított olyan iratok, amelyek alkalmasak arra, hogy jogilag jelentős tényt a kiállító szerv körén kívül is igazoljanak, közokiratnak tekintendők. Így közokiratnak kell tekinteni az olyan iratot is, amely a kiállító szerv körén kívül is felhasználható jogilag jelentős tény vagy adat igazolására. Ennek megfelelően, a vonatkozó felülvizsgálati ügyben a Kúria megállapította, hogy a Helyszíni Szemle Alosztály által készített, a közúti baleset helyszínének meg szemléléséről, az annak során rögzített tényekről készült jegyzőkönyv közokirat.¹⁵

f) Egy ügyben a városi bíróság a 2006. július 4. napján kihirdetett ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki 2 rendbeli közokirat-hamisítás előkészületének vétségében. A megállapított tényállás szerint a terhelt és M. Á. a 2004. április 2. napján a cégbírósághoz bejegyzett Kft. tagjai és ügyvezetői voltak. A társaság 2004. október 27. napjától 2005. július 7. napjáig gépjármű alkatrészek és tartozékok értékesítésével foglalkozó üzletet nyitott.

Az egyes ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi tevékenységek gyakorlásához szükséges képesítésekről szóló 5/1997. (III. 05.) IKIM rendelet melléklete szerint a gépjármű alkatrész kereskedelmi üzlet működéséhez vas-műszaki kereskedői képesítés szükséges.

14 Bfv.III.1.499/2014/5. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfvi-ii14492014-szamu-felulvizsgalati-ugyeben-hozott-hatarozatarol-kozokirat> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

15 Bhar.I.1.177/2014. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-bhari11772014-szamu-ugyhoz-0> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

Az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló többször módosított 4/1997. (I. 22.) Kormányrendelet 24. §-ának (1) bekezdése meghatározza, hogy a kereskedő vagy alkalmazottja ellenőrzéskor eredeti okirattal vagy hiteles másolattal köteles igazolni az árusításra való jogosultságát.

A terhelt és üzlettársa, M. Á. az üzlet megnyitásakor nem rendelkezett az előírt képesítéssel. Kezdetben ilyen képesítéssel rendelkező alkalmazottat sem foglalkoztattak, ezért a terhelt 2004. évben – pontosabban meg nem határozható időben – ismeretlen személytől megszerzett egy – a saját személyes adatait tartalmazó – hamis okiratot, amely valótlanul azt igazolta, hogy nevezett kereskedelmi boltvezetői képesítéssel rendelkezik. A terhelt a hamis közokiratot az üzlethelyiségben lévő íróasztalfiókban tartotta az M. Á. adatait tartalmazó hamis boltvezetői képesítést igazoló okirattal együtt abból a célból, hogy az esetleges hatósági ellenőrzés során a képesítések meglétét a hamis okiratok felmutatásával bizonyítani tudja. A rendőrhatalóság 2005. február 18-án a társaság által működtetett üzlethelyiségben tartott házkutatás során az eladótérben elhelyezett íróasztal alsó polcáról lefoglalta az M. Á. nevére kiállított és a terhelt nevére kiállított kereskedelmi boltvezető bizonyítványt.

A jogi indokolás körében kifejtett érveléssel elvetette az elsőfokú bíróság a védelemnek az alkalmatlan eszközzel elkövetés, valamint az önkéntes elállás megállapítására irányuló érvelését.

A felmentésre irányuló védelmi fellebbezések folytán másodfokon eljáró megyei bíróság a 2006. november 21. napján tartott nyilvános ülésen meghozott végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyta. A tényállás pontosítása során rögzítette, hogy a terhelt 2004-ben megszerzett egy a saját személyes adatait tartalmazó hamis okiratot, amely valótlanul azt igazolta, hogy nevezett kereskedelmi boltvezetői képesítéssel rendelkezik. Az üzlethelyiségben az íróasztal polcon tartotta az M. Á. adatait tartalmazó hamis boltvezetői képesítést igazoló okiratot is abból a célból, hogy az esetleges hatósági ellenőrzés során a képesítések meglétét a hamis okiratok felmutatásával bizonyítani tudja. A védelmi fellebbezés kapcsán kifejtette, hogy a vonatkozó jogszabály szerint a tevékenység gyakorlásához vas-műszaki kereskedői szakképesítés igazolására lett volna szükség, míg a kereskedő boltvezető szakképesítés más árucikkkel való kereskedés végzéséhez volt szükséges. Ez azonban a bűncselekmény elkövetése szempontjából nem jelentős. A terhelt a két hamis okirattal a kereskedő boltvezető szakképesítés meglétét kívánta igazolni és a két

okirat a megjelenési formája alapján erre alkalmasnak is látszott, így az alkalmatlan eszközzel való elkövetés nem merülhetett fel.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt nyújtott be felülvizsgálati indítványt a Be. 416. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján arra hivatkozással, hogy bűnösségének megállapítására a büntető anyagi jog szabályainak a megsértésével került sor.

A felülvizsgálati indítvány lényege szerint a kereskedelmi boltvezetői képesítés nem létezik, így arról közokirat sem készülhet. Bármely irat csak akkor képezheti a Btk. 274. §-ában meghatározott közokirat-hamisítás elkövetési tárgyát, ha a közokiratnak bizonyító ereje van, tehát joghatás kiváltására alkalmas. Mivel a terheltől lefoglalt iratok jogilag nem létező képesítésre jogosítanak, így joghatás kiváltására alkalmatlanok, ezért a közokirat-hamisításnak legfeljebb alkalmatlan eszközei lehetnek, amelyek nem alkalmasak a Btk. 18. §-ának (1) bekezdésében meghatározott előkészület megállapítására. Az előkészület azért sem valósult meg, mert az nem volt komoly, konkrét és közvetlen. Tévesen minősítették a bíróságok két rendbelinek a cselekményt, mert az M. Á. nevére kiállított hamis okirat felhasználása nem állhatott a terhelt szándékában. Végül a terhelt javára megállapítható az önkéntes elállás, mert 2005. januárjától olyan személyt alkalmazott, aki a tevékenység végzéséhez megfelelő képesítéssel rendelkezett. A hamis bizonyítványok felhasználására ettől kezdve már nem volt szüksége, így az okiratok ezt követő birtoklása már a Btk. 18. §-ának (1) bekezdésében megkívánt célzat nélkül történt. A terhelt mindezek alapján a marasztaló jogerős döntés megváltoztatását és a felmentését indítványozta.

A Legfőbb Ügyészség átiratában a felülvizsgálati indítványt nem találta alaposnak. A legfőbb ügyész képviselője a nyilvános ülésen az átiratában foglaltakat fenntartotta és azzal egyező indítványt tett.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt alaptalannak találta. Az eljárás tárgyát képező hamis közokiratok a kereskedelmi boltvezető szakképesítés megnevezést valóban tévesen tartalmazzák, mert az helyesen kereskedő-boltvezető I. vagy II. Mindez azonban az okiratok közhitelességét nem érinti. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából tehát nincs jelentősége sem annak, hogy a bizonyítványok tévesen tartalmazták a kereskedelmi boltvezető szakképesítés megnevezést a kereskedő-boltvezető I. vagy II. helyett, sem pedig annak, hogy ez utóbbi bizonyítvány sem lett volna alkalmas az üzlet jogszerű üzemeltetésének az igazolására, mert ahhoz vas-műszaki kereskedői képesítésre lett volna szükség. A ter-

helt – amint azt a másodfokú bíróság is rögzítette – a két hamis okirattal a kereskedő-boltvezető szakképesítés meglétét kívánta igazolni és a két okirat a megjelenési formája alapján erre alkalmasnak is látszott. Az a körülmény pedig, hogy tévesen hitte, hogy ez utóbbi bizonyítványra volt szüksége, s nem tudta, hogy az üzlet üzemeltetéséhez más jellegű – ún. vas-műszaki – kereskedői képesítésre lett volna szüksége, végképp teljességgel közömbös a felhasználni kívánt hamis közokirat közhitelességének a megítélése során.

A kifejtettekre is figyelemmel – a felülvizsgálati indítvánnyal ellentétben – a Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, hogy a terhelt előkészületi cselekménye komoly, konkrét és közvetlen volt.

A felülvizsgálati indítvánnyal ellentétben a terhelt a saját nevére és a M. Á. nevére kiállított hamis bizonyítványt nem a „saját” jogviszonyának bizonyítására vagy igazolására kívánta felhasználni (mint amikor pl. a rendőri igazoltatáskor más személyi igazolványát felmutatva, magát az illető személynek mondva igazolja valaki a személyazonosságát). Szándéka az volt, hogy az ő és M. Á. tulajdonában lévő Kft. által üzemeltetett gépjármű-alkatrész szaküzlet működtetése körében az esetleges hatósági ellenőrzés során a szükséges képesítések meglétét hamis okiratok felmutatásával bizonyítani tudja.

A Legfelsőbb Bíróság nem értett egyet az indítvánnyal abban sem, hogy a bíróságok tévesen minősítették a terhelt cselekményét két rendbelinek, mert a M. Á. nevére kiállított hamis okirat felhasználása nem állhatott a szándékában. Az irányadó tényállásból ugyanis helyesen következtettek arra, hogy szándéka mindkét hamis okirat felhasználására irányult és a felhasználás feltételeit mindkét okirat tekintetében egyezően kívánta biztosítani, ezért helyesen minősítették a cselekményét – a felhasznált okiratok számához igazodóan – 2 rendbeli előkészületnek.

A Legfelsőbb Bíróság az önkéntes elállás megállapítására sem látott lehetőséget. A Btk. 18. §-a (2) bekezdésének a) pontja szerint nem büntethető előkészület miatt, akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény elkövetésének a megkezdése. Az irányadó tényállás szerint a terhelt a hamis boltvezetői képesítést igazoló 2 darab közokiratot együtt tárolta az üzlethelyiségben az íróasztal polcon abból a célból, hogy az esetleges hatósági ellenőrzés során a képesítések meglétét a hamis okiratok felmutatásával bizonyítani tudja. Ezen 2004 decemberétől sem változtatott annak ellenére, hogy attól kezdve már alkalmazta a boltban S. Á.-t, aki a téves tudomása szerint megfelelő képesítéssel rendelkezett.

Az elállás csak akkor biztosít büntetlenséget, ha ennek folytán nem jut a cselekmény a kísérlet szakaszába. Az elállás végleges tervfeladást jelent, de a tényállás nem tartalmaz erre vonatkozó adatokat. A két hamis közokirat S. Á. foglalkoztatását követően is mindaddig ugyanazon a helyen maradt, ameddig onnan a rendőrség le nem foglalta.

Mindezekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, hogy a terhelt bűnösségének kimondására a büntető anyagi jog szabályainak a megsértése nélkül került sor, ezért a megtámadott határozatokat – a Be. 426. §-a alapján – a hatályában fenntartotta.¹⁶

- g) A Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság 28. Bf.XIV. 8499/2001/5. számú ítéletében a vádlottat a közokirat-hamisítás bűntette miatt emelt vád alól felmentette. Az irányadó tényállás szerint a vádlott a rendőri igazoltatás során a személyazonosságára vonatkozóan valótlan adatokat mondott, melyeket rendőri jelentésbe foglaltak. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a rendőri jelentés az igazoltatott személyét és nyilatkozatait illetően rendelkező okirat, mert bizonyító ereje a benne foglaltak megtörténtére terjed ki – az adott intézkedést kívül szemben, hol, mikor és kik foganatosították-, és nem az eljárás alá vont személy adatainak valódiságát igazolja. A rendőri jelentés, mint okirat nem az eljárás alá vont személy személyazonosságának közhiteles igazolására szolgál, különösen nem úgy, hogy a vádlott adatait nem hiteles okmányok, hanem bemondás alapján rögzítették. Az okirat ebben az értelemben nem valótlan tartalmú, hiszen abban a vádlott nyilatkozata szerepel, és az intézkedésről szóló rendőri jelentés célja éppen annak rögzítése, hogy mi történt az intézkedés alkalmával.¹⁷
- h) A Fővárosi Bíróság a 28. Bf. VIII. 9221/2001/4. számú ítéletével a terheltet a közokirat-hamisítás bűntette [korábbi Btk. 274. §-a (1) bekezdése b) pont] miatt emelt vád alól felmentette. Az irányadó tényállás szerint a terheltet a rendőr a személyazonosságának igazolására szólította fel, aki ekkor az általa korábban talált, más nevére szóló születési anyakönyvi kivonatot adta át. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a születési anyakönyvi kivonat a születés tényét igazolja közhitelesen, nem pedig a személyazonosságot, melynek az igazolására nem alkalmas. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a cselekmény csak akkor tényállásszerű, ha a

16 Legf. Bír. Bfv. II. 830/2010. <https://jogkodex.hu/doc/5851091> (Letöltés ideje: 2024. február 19.). Vö.: ugyanezen álláspontot jeleníti meg a Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.2.085/2003/5. számú ítélete is.

17 <https://jogkodex.hu/doc/2288855> (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.)

felhasználás arra az adatra vonatkozik, amelyet a közokirat közhitelesen igazol.¹⁸

E döntéssel ellentétes álláspontot jelenítenek meg az alábbi határozatok:

- A Pesti Központi Kerületi Bíróság 13.B. 22243/1995/25. számú ítéletével az I. r. terheltet a Btk. 274. §-a (1) bekezdésének b) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntette miatt jogerősen elítélte. (Fellebbezés folytán a II. r. terhelt tekintetében felülbírált ügyben a Fővárosi Bíróság a 25. Bf. 5444/2002/4. számú ítéletével megállapította, hogy a II. r. terhelt bűnsegédként elkövette a közokirat-hamisítás bűntettét.) Az irányadó tényállás szerint a II. r. terhelt azért adta oda TB kártyáját az I. r. terheltnek, hogy azt fogorvosi kezelése során sajátjaként felhasználja. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a TB kártya (az OEP Főigazgatósága által kiállított hatósági bizonyítvány) – bár eredendően kétségtelenül nem a személy azonosságának igazolására szolgáló közokirat – a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 29. §-a (1) bekezdésére figyelemmel adott esetben alkalmas lehet arra, hogy az intézkedő rendőr azt személyazonosságot igazoló okmányként elfogadja, így nem tekinthető eleve alkalmatlan eszköznek a Btk. 274. §-a (1) bekezdésének b) pontja III. fordulatába ütköző bűncselekmény megállapíthatóságához.
- A Pesti Központi Kerületi Bíróság 15.B.VIII. 20298/2001/7. számú ítéletével a terheltet a korábbi Btk. 274. §-a (1) bekezdésének b) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntette miatt [és a Btk. 277. §-a (1) bekezdésébe ütköző közokirattal visszaélés vétsége miatt] ítélte el. A Fővárosi Bíróság a 25. Bf. VIII. 7228/2001/4. számú ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének bűnösséget megállapító részét helybenhagyta. A közokirat-hamisítás büntette kapcsán irányadó tényállás szerint a vádlott rendőri igazoltatás során más nevére szóló valódi születési anyakönyvi kivonattal igazolta a személyazonosságát.

5. Minősítési és elhatárolási kérdések

- a) Hamis vád – közokirat-hamisítás: ha az elkövető az ellene indított büntető-eljárás során más létező személynek adja ki magát, és az ennek megfelelő adat kerül az ügyben eljáró hatóságok által készített közokiratba, a hamis vád büntette mellett az „intellektuális” közokirat-hamisítás büntettét is

18 <https://jogkodex.hu/doc/2288855> (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.)

elköveti.¹⁹ Ráadásul ilyen esetben – a hamis vád büntette mellett – a hamis közokirat (például jegyzőkönyv vagy rendőri jelentés) készítésében való közreműködés által a más nevére szóló valódi közokirat felhasználásával, a Btk. 342. § (1) bekezdés b) pontjának III. fordulat szerinti közokirat-hamisítás büntettének egyidejű megvalósulása is felmerülhet.

- b) Hamis tanúzás („perben csalás”) – közokirat-hamisítás: a büntetőügy terheltje sem a hamis tanúzás, sem a közokirat-hamisítás büntettét nem követi el, ha a perben hamis okiratot szolgáltat, és ennek alapján a bíróság ítéletébe hamis adatok kerülnek. E kúriai döntés előzménye, hogy az eljáró bíróságok az I. rendű terhelt bűnösségét – többek között – intellektuális közokirat-hamisítás büntettében állapították meg.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen az I. rendű terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt arra hivatkozással, hogy a terhelt az ellene folyó büntetőügyben hamis magánokiratot szolgáltatott, azonban ez nem közokirat-hamisításnak, hanem hamis tanúzás büntettének minősülne, ami miatt a Btk. 272. § (3) bekezdésére tekintettel a büntetőügy terheltje nem büntethető. Ezért törvénysértően állapították meg a terhelt bűnösségét a közokirat-hamisítás büntettében.

A Kúria a felülvizsgálati indítványt alaposnak találta, a megtámadott első- és másodfokú határozatot megváltoztatta és az I. rendű terheltet az ellene – helyesen – hamis tanúzás büntettének minősülő cselekmény vádjá alól felmentette.²⁰

- c) Hivatali visszaélés, hivatali vesztegetés elfogadása – közokirat-hamisítás: ha a hivatalos személy hamis közokiratot készít, külön hivatali visszaélést nem valósít meg, ekkor ugyanis a hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás megállapításának van helye.²¹ Amennyiben azonban a hivatalos személy a közokirat-hamisításon kívül más, a hivatali visszaélést kimerítő kötelességszegést is megvalósít, a halmazatot meg kell állapítani. Ugyancsak megállapítható a halmazat a hivatali vesztegetés elfogadásával összefüggésben.
- d) Költségvetési csalás – közokirat-hamisítás: a költségvetési csalás a gyakorlatban sokszor együtt jár a közokirat-hamisítással. Ezzel kapcsolatban

19 Kúria Bfv.76/201810., BH 2016.231., BH 2005.91., BH 204.494., BH 2004.220., BH 2001.97.I., BH 1997.377., BH 1994.236., BH 1989.214., BH 1988.219., BH 1984.92.

20 Bfv.I.1.773/2015/5. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-bfvi177320155-szamu-jelentos-dontesrol-buntetougy-terheltje-sem-hamis-tanuzas-sem> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

21 Bfv.I.444/2013. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-bfvi4442013-szamu-ugyhoz> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

helyesnek vélhető ANGYAL Pál azon megállapítása, miszerint „az adócsalás elkövetése során eszköz-minőségben megvalósított más bűncselekmény (pl. okirathamisítás) a szerint olvad bele az adócsalásba, illetve értékelendő különállóan s foglalandó azzal anyagi halmazatba, amint a vonatkozó törvényrendelet fogalmának kereteit betöltő tényálladékot az adócsalás törvényes fogalmába elemként felveszi vagy nem.”²² Ezért a költségvetési csalás Btk. 396. § (1) – (6) bekezdésbeli variánsai a közokirat-hamisítással is valódi halmazatot képeznek.

Egyes szerzők szerint e szabály vonatkoztatható a közokirat-hamisítás felhasználással megvalósuló alakzatára és az ún. intellektuális közokirat-hamisításra egyaránt.²³ Mindez annak ellenére helytálló lehet, hogy WIENER A. Imre gazdasági delictumokat elemző monográfiájában úgy foglalt állást, hogy „az adócsalás mellett alaki halmazatban a magánokirat-hamisítás nem valósul meg, az eszközcselekményként elkövetett magánokirat-hamisítás megítélésére pedig az e kérdésben folytatott általános gyakorlat az irányadó.”²⁴ E nézőpont azonban már megjelenésekor is „fáziskésésben” volt, mivel 1986-ra a bírói gyakorlat feladta azt az 1961. évi Btk. idején érvényben volt felfogását, hogy a konkrét szükségszerű eszközcselekményeknek a célbűncselekménnyel való halmazati értékelése kizárt.²⁵

Más megítélést igényel a Btk. 396. § (7) bekezdésében foglalt költségvetési csalás. E tényállás egyik alakzata szerint ugyanis az elkövető költségvetésből származó pénzeszközökkel kapcsolatban valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel. Tekintettel ugyanis arra, hogy a valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított közokirat felhasználása tényállási elem, itt a költségvetési csalás és az okirati bűncselekmény közötti valódi halmazat megállapítása nyilvánvalóan kétszeres értékelést jelentene.²⁶ MOLNÁR Gábor ezt azzal magyarázza, hogy ebben az esetben „mind a specialitás, mind a konzumpció elvére figyelemmel a III. alapesettel valódi halmazatban a közokirat-hamisítás büntette [...] nem állapítható meg.”²⁷ MISKOLCZI Barna úgy foglalt állást, hogy „a bűncselekmény hal-

22 ANGYAL Pál: *Adócsalás*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt, 1930, 108.

23 KONDOROSI András: *Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben*. Ph.D. értekezés, Pécs, PTE ÁJK DI, 2019, 133.

24 WIENER A. Imre: *Gazdasági bűncselekmények*. Budapest, KJK, 1986, 276.

25 KONDOROSI i. m. 133.

26 KONDOROSI i. m. 133.

27 MOLNÁR Gábor Miklós: *Az adócsalás a költségvetési csalásban*. Budapest, HVG-ORAC, 2011, 301.

mazata a magán- és közokirat-hamisítással látszólagos.”²⁸ KONDOROSI András szerint ugyanakkor a szakirodalom nem ismer olyan látszólagos halmazati elvet, amelynek alapján – adott esetben – mind a specialitás, mind a konzumpció érvényesül. A specialitás és a konzumpció további jogértelmezési elvek, melyek a törvényben nem szerepelnek, hanem a jogalkalmazás és a jogtudomány mutatja ki azok létezését és oldja fel általuk a látszólagos halmazatot. Ezzel szemben a Btk. 396. § (7) bekezdése kifejezetten rendelkezik arról, hogy itt az elkövető valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel. Ebből pedig az a következtetés vonható le, hogy nincs szükség a specialitás vagy a konzumpció elvének alkalmazására, hanem törvényi egységről van szó.²⁹

- e) Gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása (Btk. 409. §) – közokirat-hamisítás: előbbi deliktum (1) bekezdése esetén – ugyanúgy, mint az intellektuális közokirat-hamisításnál – a bűncselekmény elkövetési magatartása a közreműködés.³⁰ A halmazat ebben az esetben viszont azért kizárt, mert „szükségszerű a kapcsolat a két cselekmény között.”³¹
- f) A foglalkozástól eltiltás indokoltsága: a Btk. 52. § (1) bekezdés b) pontja alapján a foglalkozástól eltiltás büntetés alkalmazására kizárólag azzal a terhelttel szemben kerülhet sor, aki a foglalkozása nyújtotta lehetőség közvetlen kihasználásával követi el a terhére rótt bűncselekményt. Ennek alapján nincs helye gazdasági társaság általános vezetését ellátó szerv tagja vagy egyszemélyi vezetője, illetve gazdasági társaság felügyelőbizottságának tagja foglalkozástól eltiltás büntetés alkalmazásának azzal a terhelttel szemben, akinek közreműködésével egy adott gazdasági társaság alapítását és ügyvezetését illetően valótlan adatok kerültek a közhiteles nyilvántartásba, de ezt követően a gazdasági társaság vezető tisztségviselői foglalkozáshoz kapcsolódó jogokat nem gyakorolta és kötelezettségeket nem teljesítette.³²

28 MISKOLCZI Barna: *A költségvetést károsító bűncselekmények*. In: POLT Péter: Új Btk. kommentár. 8. kötet. Budapest, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, 2013, 38-39.

29 KONDOROSI i. m. 133.

30 A (2) bekezdés, mint tisztán mulasztásos bűncselekmény semmilyen tevékenységgel, így a közreműködés egyetlen aktív formájával sem követhető el, ezért elhatárolási probléma nem merül fel.

31 KONDOROSI i. m. 194.

32 Kúria Bfv.I.1408/2022/5. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/233-i-btk-52-ss-1-bekezdés-b-pontja-alapjan-foglalkozastol-eltiltas-buntetes> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

6. Egység-többség-halmazat

Általános elvi tétel, hogy a közokirat-hamisítás különböző elkövetési magatartásait megvalósító elkövető cselekményei, ha ugyanarra az okiratra, mint elkövetési tárgyra vonatkoznak, természetes egységet alkotnak.³³ Másfelől, mindig annyi rendbeli bűncselekményt kell megállapítani, ahány közokiratra a cselekményt elkövetették, kivéve, ha a több közokirat csak egymást kiegészítve, együtthatóságban képes a joghatás (jogsérelem) előidézésére.

Egy közokiratban szereplő több tény meghamisítása természetes egység, egy közokirat többszöri felhasználása az egyéb feltételek fennállása esetén folytatólagos egység. Amennyiben a közokirat-hamisítás mint eszközcselekmény a célcselekményhez (például csaláshoz) kapcsolódik, halmazat állapítandó meg, kivéve a kettős házasság és az intellektuális változat találkozását (amikor a házasulandók valótlanul azt nyilatkozzák az anyakönyvvezetőnek, hogy érvényes házasságuk nem áll fenn; ilyenkor az intellektuális közokirat-hamisítás mint szükségszerű eszközcselekmény nem állapítható meg).

További eseti döntések:

- a) A hamis vád büntette mellett folytatólagosan elkövetett közokirat-hamisítás büntettének minősítették az elkövető azon cselekményét, aki a lopási kísérlet elkövetése után a rendőri igazoltatás, majd az azt követő kihallgatása során magát testvéreinek adta ki, majd a kényszerintézkedés tárgyában hozott ülésen szintén testvérei adatait diktálta be.³⁴ A folytatólagosság megállapításának oka, hogy a valótlan adatok bejegyzésére irányuló közreműködésre, mint elkövetési magatartásra nem csak tettenéréskor, hanem az azt követő hatósági, illetőleg bírósági eljárásban is sor került.³⁵

33 1/2000. BJE határozat <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/12000-szamu-bje-hatarozat> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.). Így például, ha az elkövető az általa hamisított közokiratot fel is használja, kizárólag a készítés miatt felel, a felhasználás – mint többletvegyenység – csak a büntetés kiszabása körében nyer értékelést.

34 Fejér Megyei Bíróság Bf.740/1996.

35 Vö.: A Fővárosi Bíróság a 25. Bf. VIII. 7087/1987. számú ítéletében (BH 1989. 214.) a vádlott cselekményét büntető eljárást eredményező hamis vád büntettének és közokirathamisítás büntettének minősítette. Az irányadó tényállás szerint a terhelt az előállításkor személyi adatait - személyi igazolvány hiányában - nem a valóságnak megfelelően adta elő, hanem V. M. adatait mondta be, ugyanígy, mint V. M. írta alá a nyomozati jegyzőkönyveket, emiatt a büntetőeljárás V. M. ellen indult meg, s csak az eljárás későbbi szakaszában tisztázódott, hogy a vádlott nem azonos V. M.-val. Azzal, hogy a terhelt nem a saját személyi adatait közölte, cselekménye megvalósítja a Btk. 274. §-a (1) bekezdésének c) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntettét is, hiszen közreműködött abban, hogy valótlan tény foglaljanak közokiratba. <https://jogkodex.hu/doc/2288855> (Letöltés ideje: 2024. 02. 19.).

- b) A fiktív adásvételi szerződések benyújtásával megvalósított intellektuális közokirat-hamisítások rendbelisége a jogváltozás bejegyzése iránti ingatlan-nyilvántartási eljárások számához igazodik, s a tulajdonjog bejegyzésének megtörténtével válik befejezetté. Amennyiben csupán a széljegy feljegyzésére kerül sor, a közokirat-hamisítás büntettének kísérlete állapítandó meg.³⁶
- c) Egy ügyben³⁷ kétrendbeli közokirat-hamisítás büntettének minősítették a vádlott azon cselekményét, amelynek során egyrészt a rendőri igazoltatás során a más nevére kiállított anyakönyvi kivonattal igazolta személyazonosságát – ezzel elkövetve az 1978. évi IV. törvény 274.§ (1) bekezdésének b) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntettét –, emellett a vérvételről készült jegyzőkönyvnek ugyanezen személy nevében történő aláírásával az 1978. évi IV. törvény 274. §-a (1) bekezdésének c) pontjába ütköző (intellektuális) közokirat-hamisítás büntettét követte el. Más kérdés, hogy a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárás során hozott ítéletében – a 342.§ (1) bekezdés c) pontjába ütköző közokirat-hamisítás vonatkozásában – megvizsgálta a közokirat formai ismérveit. Ezzel kapcsolatban hozott rendelkezése szerint a rendőri jelentés nem bizonyítja, – s nem is bizonyíthatja –, hogy az intézkedés alá vont egyén személyi adatai a valóságnak megfelelnek-e, hanem csupán azt, hogy az érintett milyen személyi adatokat mondott be, vagy milyen személyi okmányt adott át. Ezáltal rendelkező közokiratnak minősül, és az intellektuális közokirat-hamisítás büntettének megállapítása kizárt.³⁸
- d) Az intellektuális közokirat-hamisítás nemcsak eszköz-, hanem adott esetben célcselekményként is megvalósulhat. Ha például az elkövető a hatóságot hamis magánokirat felhasználásával avégett téveszti meg, hogy valamely hatósági nyilvántartásba hamis adat kerüljön, az eszközcselekmény a hamis magánokirat felhasználása, a célcselekmény pedig az intellektuális közokirat-hamisítás.
- A nevezett deliktumok e formában történő találkozása kapcsán a Legfelsőbb Bíróság az 5/2000. BJE-ben – még az előző Btk. szabályai alapján – arra az álláspontra helyezkedett, hogy ilyenkor csupán az intellektuális közokirat-hamisítás megállapításának van helye, az ezzel szükségszerűen megvalósuló magánokirat-hamisítás bűnhalmazatban történő megállapításra nem kerülhet sor.³⁹

36 EH 2002.734. II. <https://jogkodex.hu/doc/4116928> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

37 5.Bf.XXI.8147/2001/4.

38 Bfv.I.2.085/2003/5.

39 A jogegységi határozat utal a BH 1996.290.III. sz. alatt közzétett eseti döntésre is.

Megjegyzem, a hamis magánokirat felhasználása és az „intellektuális” közokirat-hamisítás halmazati kapcsolata – *in abstracto* – nem feltétlen. Így, ha például az elkövető valamely szóban létrejött szerződés vonatkozásában közöl valótlan adatot a közokiratot készítő hivatalos személlyel, magánokirat hiányában a hamis magánokirat felhasználása nyilvánvalóan nem valósul meg, az sem büntetlen, sem büntetendő eszközcselekményként nem jöhet szóba.⁴⁰

- e) A családi jogállás megsértése (Btk. 213. §) mellett önállóan mellékcselekmény lehet az intellektuális közokirat-hamisítás. Ha ugyanis az elkövető más családi állását oly módon változtatja meg, hogy közreműködik abban, hogy a passzív alany családi állására vonatkozó valótlan tényrt foglaljanak közokiratba, ez a közreműködés meg is előzheti és követheti is a főcselekményként értékelhető családi állás megváltoztatását. Ezért sorolható e két cselekmény ilyen formában történő együttes fennforgása esetén az intellektuális közokirat-hamisítás e látszólagos anyagi halmazati kategóriába.⁴¹

7. Eljárásjogi kérdések. Block Magyarország elleni ügye (56282/09.)

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB, illetve Bíróság) által egy magyar kérelmező ügyében – közokirat-hamisítással összefüggésben – lefolytatott eljárás előzménye az alábbi volt: a kérelmező ellen a Fővárosi Főügyészség – az előző Btk. alapján – pénzhamisítás miatt emelt vádat. A Fővárosi Bíróság 2006. november 30-án a kérelmező bűnösségét a vádnak megfelelően megállapította, és őt pénzbüntetésre ítélte. A Fővárosi Ítéltábla másodfokon nyilvános ülést tartott és kiegészítette a Fővárosi Bíróság által megállapított tényállást. Észlelte, hogy a kérelmező cselekménye eltérően, csalás minősített eseteként is minősülhet, és megkérdezte a kérelmezőt, hogy erre tekintettel kér-e halasztást. A kérelmező nemlegesen válaszolt. A Fővárosi Ítéltábla 2007. október 10-án az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és a kérelmező cselekményét átminősítette közokirat-hamisítássá. A kérelmező állítása szerint ebben a tekintetben nem folyt bizonyítás az Ítéltábla előtt. Büntetése változatlan maradt, ennek ellenére felülvizsgálati indítványt terjesztett elő.

40 AMBRUS ISTVÁN: *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. Ph.D. értekezés, Szeged, SZTE ÁJK DI, 2012, 244.

41 A régi jogirodalom egyébként ugyancsak ekként értékelte a családi állás megváltoztatása szabályozási elődjének tekinthető családi állás elleni büntett (1961. évi Btk. 272. §) és az intellektuális közokirat-hamisítás kapcsolatát. AMBRUS i. m. 254.

A Legfelsőbb Bíróság 2009. április 30-án nyilvános ülést tartott, és a jogerős határozatot – bizonyítás felvétele nélkül – hatályában fenntartotta. A határozat indokolásában megjegyezte, hogy annyiban megsértették a Btk. anyagi jogi rendelkezéseit, hogy bár a német állampolgárságú kérelmező a szóban forgó bűncselekményt külföldön követte el, az alsóbb fokú bíróságok nem derítették fel, vajon a cselekmény büntetendő-e a német jog szerint, vagy hogy a vádirathoz a főügyész szükséges jóváhagyását megszerezték-e. A Legfelsőbb Bíróság azonban úgy ítélte, hogy a kérelmező cselekménye ténylegesen megvalósította a minősített csalás, valamint a magánokirat-hamisítás büntette kísérletének részesként való elkövetését. A kiszabott büntetést nem változtatta meg.

A kérelmező azt állította, hogy az ellene folytatott büntetőeljárás nem volt tisztességes, különösen tekintettel az ellene felhozott vádak átminősítésére. Az EJEB először emlékeztetett arra, hogy az Egyezmény alapján különös figyelmet kell fordítani a terhelt „vádról” való tájékoztatására. A bűncselekmény részletei döntő szerepet játszanak a büntetőeljárásban közlésük pillanatától, vagyis attól kezdve, hogy a gyanúsítottat írásban hivatalosan értesítették az ellene szóló vádak ténybeli és jogi alapjáról. Ebben a tekintetben meg kell állapítani, hogy a 6. cikk 3. bekezdésének a) pontja nem ír elő semmilyen alaki követelményt abban a tekintetben, hogy a terheltet az ellene emelt vádak okáról és természetéről milyen módon kell tájékoztatni.

A Bíróság ugyanakkor megállapította, hogy az ítéletábrának, majd a Legfelsőbb Bíróságnak – azon vitathatatlanul meglévő joguk gyakorlása során, hogy átminősítsék azokat a tényeket, amely felett megfelelő joghatósággal rendelkeztek – biztosítaniuk kellett volna a kérelmező számára a védekezése kiigazításának lehetőségét gyakorlatias és hatékony módon, és különösen megfelelő időben.

A fentiekre tekintettel a Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 6. cikke 3. bekezdésének a) és b) pontját, az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésével összefüggésben megsértették, ezért a kérelmező részére 5.000.-Euro nemvagyoni kártérítést ítélt meg.⁴²

8. Záró gondolatok

E tanulmányban – a teljesség igénye nélkül – igyekeztem rámutatni a közokirat-hamisítás ítélkezési gyakorlatának tendenciáira, a Kúria, az alsóbb fokon eljáró bíróságok, valamint az EJEB határozatainak alapulvételével. Megjegy-

42 Az ítéletet a Bíróság tanácsa 2011. január 25-én hozta. <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/block-magyarország-elleni-ugye-5628209> (Letöltés ideje: 2024. 02. 18.)

zem, a közokirat-hamisítás napjainkban az egyik leggyakrabban megvalósuló bűncselekmény, amely elsősorban a közokiratok gazdasági szerepével, kiállításuk gyakoriságával magyarázható. E felismerés alapján a jogalkotó a Btk.-ban igyekezett olyan törvényi tényállásokat alkotni, amelyek a lehető legteljesebb mértékben védik a közbizalomhoz, az okiratok valódiságához, valamint a gazdasági élet biztonságához fűződő társadalmi érdekeket. A törvényhozás és a büntetőbíróságok felelőssége továbbra is változatlan, sőt: tekintettel arra, hogy a közösségi jogharmonizációs törekvések a közokiratok kölcsönös elismerésének elvén alapulnak, e szabálynak pedig az uniós jogalkotó egyre tágabb körben kíván érvényt szerezni, e cselekmények megfelelő szintű tagállami szankcionálása elkerülhetetlennek mutatkozik a közeljövőben.

Glossa luridica

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának állam- és jogtudományi folyóirata

Szerkesztési szabályok

A törzsszöveget Calibri betűtípussal, 12-es betűmérettel, normál sorközzel, nullás térközzel, bekezdés előtti és végi sorköz nélkül, sorkizárva kell írni.

Cím:

A CÍM VÉGIG KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Alcím normál szedéssel, középre zárt

ALATTA A SZERZŐ NEVE („DR.” VAGY MÁS ELŐTAG NÉLKÜL, KIVÉTEL AZ IFJ. STB.)
KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Szerző neve alatt titulusa és (zárójelben) intézménye kurziválva (vezetői megbízás nélkül)

Például:

ACTIO COLLECTIVA EUROPAE ANTE PORTAS

Európai kollektív igényérvényesítés a kapuk előtt

UDVARY SÁNDOR
egyetemi tanár (KRE ÁJK)

Absztrakt és kulcsszavak:

A címet és a szerző(k) nevét követően egy 8-10 soros, a tanulmány elkészítésének okait, a mű céljait, módszereit és eredményeit röviden összefoglaló absztraktot, valamint a tanulmányban használt legfontosabb fogalmakat és kifejezéseket rögzítő rövid felsorolást (kulcsszavak) is kérünk. A magyar változat mellett kérjük a tanulmány címének angol nyelvű változatát, valamint az absztrakt és kulcsszavak angol fordítását is.

A törzsszöveg tagolása:

A szöveg tagolása elsődlegesen **félkövér** szedésű és arab számozású fejezet-címekkel történik. Az esetleges további tagolás mélysége összesen legfeljebb négy egység lehet, azzal, hogy a második egység esetében a cím szintén **félkövér**, a harmadik egység esetében normál, míg a negyedik esetében *dőlt* szedésű.

Például:

1. A jog

1.1. A jog fogalmi elemei

1.1.1. Magatartásszabály

1.1.1.1. *Tilalom*

Az automatikus számozást kérjük kikapcsolni.

A bekezdéseket csak ENTER választja el, behúzás, tabulátor használata kerülendő. Amennyiben azonos bekezdésen belül szeretne új sort kezdeni, sortörés alkalmazandó (shift+enter). A bekezdések végső formájukat a tördelés során nyerik el.

A törzsszövegben a kiemelést a kurziválással lehet jelölni, minden más stílus (aláhúzás, **félkövér**, KISKAPITÁLIS) használata a törzsszövegen belül kerülendő.

Szakirodalmi hivatkozás:

A cikkben végjegyzet nem használható, kizárólag folyamatos (arab) számozású, 10-es betűméretű lábjegyzetek használhatók. A cikkhez irodalomjegyzék nem csatolható.

Könyv idézése:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett könyv teljes címe kurziválva* [Többkötetes mű esetén a teljes cím után zárójelben kell utalni a kötet számára római számmal (pl. I. kötet), szükség esetén annak címével.]. Megjelenés helye, kiadó neve, a megjelenés éve, oldalszám (bármilyen oldalra való további utalás, pl.: p., pp., o., old., oldal szövegszerű használata nélkül!).

Például: SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog (I. kötet. Általános rész – Személyi Jog)*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941, 271–273.

Külföldi szerző esetén a szerző családi neve áll elől, ezt követi keresztnéve (utóneve). Ilyenkor a két név között vessző áll. Ha idegen nyelvű a kézirat, és magyar szerző magyar művére utal, a vezetéknev áll elől, majd vesszővel elválasztva jön a keresztnév. *Utóbbi három szabály a tanulmánykötetben, illetve folyóiratban megjelenő írásokra utalás esetén is irányadó.* A kiadás helye után szükség esetén a (kiadás országa) zárójelben megadható.

Például: JONES, Craig: *Theory of Class Actions*. Toronto (Canada), Irwin Law Inc., 2003, 14–15.

Az oldalszámok között nagykötőjel (–) használata szükséges.

Idézés tanulmánykötetben szereplő cikkből:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, keresztnéve normál betűvel: *Az idézett tanulmány teljes címe kurziválva.* In: A TANULMÁNYKÖTET SZERKESZTŐJÉNEK VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel (szerk.): *Tanulmánykötet címe normál betűvel.* Megjelenés helye, kiadó, a megjelenés éve, oldalszám.

Például: UDVARY Sándor: *Szenzorok mátrixában. Jogi aggályok a digitális világ felépítésében.* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Határtér: Digitális kihívások a jogban.* Budapest, Patrocinium Kiadó, 2021, 159–171.

Idegen nyelven megjelent mű esetén a szerkesztésre utalás is az adott nyelvhez igazodjon. Leggyakrabban: (ed.), (eds.), illetve (Hrsg.).

Cikk folyóiratból:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett cikk teljes címe („In” nélkül!). Folyóirat címe kurzívval,* a megjelenés éve/a folyóirat lapszáma, oldalszám. A megjelenés évét követően – tipikusan egyes nem magyar folyóiratok esetében – megadható az évfolyam- és lapszám is: év, évfolyam (lapszám) formában.

Például: ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. vagy ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995, 72 (7), 1007–1010.

A folyóiratok általánosan (esetleg hivatalosan) használt rövidítései a jegyzetekben nem használhatók. (pl. JTK a Jogtudományi Közlöny helyett nem lehet).

Internetes hivatkozás:

Az URL megjelölésével és a letöltés időpontjának megjelölésével történik a hivatkozás

Például: www.echr.coe.int/Convention/webConvenHUN.pdf (2016. 03. 17.)

Ismételt hivatkozás:

Már idézett műre hivatkozás: SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL i. m. + oldalszám

Például: VÉKÁS i. m. 233.

Ha már a szerző több művére történt hivatkozás, akkor a hivatkozott mű megjelenésének éve zárójelben kiegészíti az előbbit – pl. VÉKÁS (1994) i. m. 233. Ha egy szerzőnek azonos évben több műve is megjelent, melyek hivatkozásra kerülnek, betűjellel teszünk különbséget (ezt az első, teljes hivatkozásnál már jelezni kell):

Így első alkalommal ALEXANDER, Larry: A unifying theory? Impossible. *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. [a továbbiakban: ALEXANDER (1995a)]

Ezt követően ALEXANDER (1995a) i. m. 1008.

Ha a következő lábjegyzet ugyanabból a műből származik: Uo. 34.

Lábjegyzet mindig nagybetűvel kezdődik, a végén pont zárja le, vö., ld., pl. rövidítéseket használhatjuk (a nagybetűs kezdés és a ponttal való lezárás nem érvényesül internetes hivatkozásnál). Az op.cit., ibid., cf., e.g. és egyéb rövidítések a magyar nyelvű tanulmányokban kerülendők.

Idegen szöveg idézése:

Az idézet elején és végén nyomdai idézőjelet használunk: tehát „idézet” és nem „idézet”. Ha nem pontosan úgy kezdenénk az idézetet, ahogy az az eredetiben szerepel, akkor a korrekcióra szögletes zárójelet használunk: „[I] dézet”. Ugyanígy járunk el, ha az idézetből kihagyunk részeket ([...]), vagy ha értelemzavaró részt korrigálunk. Az idézeten belüli idézet jelölése a hagyományos módon, ún. lúdlábbal történik („a »clear and present danger« elve alapján...”).

Lábjegyzetben történő idézés esetén a lábjegyzetszövegben idézünk, anélkül, hogy megtörnénk a lábjegyzetszöveget (nem kell tehát új bekezdés).

Az idézetet sehol nem kell kurziválni.

Például: „[Mivel] a pártok a politikai rendszer meghatározó részei, helyénvaló, hogy az általános rendelkezések között [...] szól róluk az Alkotmány. [...] [A] pártok más alkotmányokban [is] az állami szervek és az alapjogok fejezetein kívül, vagy a szuverenitáshoz, vagy a választójoghoz illeszkedve szerepelnek.”

Kiemelés:

Nem dupla, hanem szimpla idézőjellel, pl. ‘jogrend’ (és nem „jogrend”)

Kiemelhető: egy-egy fontos szó, sajátos értelemben használt szó, idegen szó, általánosan használt jogi alapelv.

Kurziválás:

Akkor alkalmazzuk, ha hangsúlyozni akarunk valamit (az idézetet önmagában még nem kurziváljuk).

